

Meester van het leven koos het uur van zijn dood



*Nu nog vergeet ik weer de goden en hun ministers,
zij is het die mij versplintert, veroordeelt en vergeet,
zij van alle seizoenen maar vooral van de winter
want zij wordt mooier, kouder en naarmate ik verder sterf.
Hugo Claus, 'Nu nog'*

Al uw reacties, medeleven, gedichten en tekstjes over het overlijden van Hugo Claus zijn van harte welkom. Door te reageren op dit artikel, verschijnen ze meteen online. De beste en origineelste reacties worden in de krant gepubliceerd.

Ons land heeft zijn grootste nog levende schrijver verloren. 'Hij heeft zelf het moment van zijn dood bepaald en had om euthanasie gevraagd', zo berichtte zijn echtgenote Veerle Claus kort na zijn verscheiden, gisterenmiddag in het Antwerpse Middelheimziekenhuis. Zijn invloed op de kunst en de maatschappij in het naoorlogse Vlaanderen en soms ver daarbuiten is nauwelijks te overschatten.

Hoewel hij de laatste weken in relatief goede gezondheid verkeerde, kwam het bericht van Hugo Claus' overlijden niet als een grote verrassing. Goed twee jaar geleden werd bij hem alzheimer vastgesteld, de ziekte die hem volgens zijn biograaf Piet Piryns al tien jaar kwelde. De momenten van grote, hem zo kenmerkende luciditeit werden sinds de diagnose steeds zeldzamer.

In 2006 had hij nog met veel goesting deelgenomen aan een grote Saint Amourtournee door Nederland. Het zijn de laatste publieke optredens gebleken in een schier oneindig lange reeks. Claus had toen al te kennen gegeven dat hij het moment van zijn levenseinde zelf zou kiezen. Hij, de vleesgeworden vitaliteit, wilde het geestelijke aftakelingsproces niet nodeloos rekken en had om euthanasie gevraagd. Aan die wil is gisteren tegemoetgekomen. Op 29 maart wordt hij herdacht met een plechtigheid in de Antwerpse Bourlaschouwburg.

Wonderkind

Op 5 april 1929 wordt in het Brugse Sint-Janshospitaal Hugo Maurice Julien Claus geboren. Een wonderkind, zo zou blijken. Hij is vijftien jaar als hij het ouderlijke huis verlaat en nog geen achttien als, in 1947, zijn eerste dichtbundel Kleine reeks verschijnt. Zijn debuut, uitgegeven door een drukkersbedrijfje van zijn vader, zal hij later omschrijven als een jeugdzonde en wordt, op een paar bemoedigende schouderklopjes van bevriende literaire critici na, ook nauwelijks opgemerkt.

De grote doorbraak komt er twee à drie jaar later, met een stunt die al meteen clausiaans mag heten. Claus, die op dat ogenblik in een Oostendse hotelkamer resideert, wordt door een uitgever van pulpromans uitgedaagd om een Amerikaanse roman te schrijven in de stijl van de door de schrijver hogelijk bewonderde William Faulkner. De 19-jarige Claus klaart de klus in nauwelijks vijf weken tijd en doopt de roman De eendenjacht (later De metsiers).

De kritiek splitst zich meteen in twee kampen. Vrijzinnige critici herkennen het werk van "een jonge meester", maar de toen nog dominante katholieke literatuurkritiek reageert overwegend negatief, al was het maar omdat de schrijver

onderwerpen als incest aansnijdt. Het zou nog tot ver in de jaren negentig duren voor de waardering voor Claus' werk vrij algemeen werd. Vrij algemeen, want nog in 2004 werden Hugo Claus en collega Jef Geeraerts door kardinaal Gustaaf Joos als "smeerlappen" betiteld. De schrijver heeft zulke kritieken in de regel altijd afgewimpeld met gelatenheid: 'Wat maalt de leeuw om de luizen in zijn pels' was een van zijn geliefde citaten.

Verpletterende indruk

1950 was voor de carrière van Claus een sleuteljaar. De schrijver-schilder trekt naar Parijs, waar hij in aanraking komt met Nederlandse experimentele dichters als Kouwenaar en Vinkenoog en de Cobraschilders Appel en Corneille. Hij ontmoet er ook de acteur en theaterfilosoof Antonin Artaud ('Het theater van de wreedheid'), in wie hij een geestelijke vader herkent.

Lang zou de immer rusteloze Claus echter niet in Parijs blijven. De schrijver die tijdens zijn leven al naargelang de bron dertig tot zelfs meer dan vijftig keer zou verhuizen, pendelt in de vroege jaren vijftig aan de zijde van zijn vriendin Elly Overzier heen en weer tussen Rome en Gent, waar hij zich in 1955 domicilieert.

In dat jaar lacht het leven de nog altijd maar 26-jarige Claus misschien wel meer dan ooit toe. Hoewel nog altijd de kop van Jut in de katholieke pers, krijgt hij de Staatsprijs voor toneel, de eerste van in totaal vier Staatsprijzen die hij zal ontvangen. Nog in 1955 treedt hij in het huwelijk met Elly Overzier en publiceert hij zijn Oostakkerse gedichten. De bundel, hoewel complex en doorspekt met de meest uiteenlopende en niet altijd even makkelijk traceerbare invloeden, zou een verpletterende indruk maken op dichters na hem. Claus zelf noemde het ooit zijn hoogtepunt als schrijver, "de zuiverste belichaming van mijn wereld", al wilde hij - trouw aan zichzelf - in andere interviews ook weleens melden dat er "af en toe gebral" in staat.

Voor Claus breekt in 1955 een op persoonlijk vlak relatief rustige maar bijzonder creatieve periode aan. In tien jaar tijd schrijft hij belangrijke romans als De koele minnaar (1956), De zwarte keizer (1958), De verwondering (1962) en Omtrent Deedee (1963), de poëziebundels Paal en perk (1955), Een geverfde ruit (1961) en Oog om oog (1964).

Relschopper en dandy

Kort na de geboorte van zijn eerste zoon Thomas, eind 1963, wordt ook de relschopper Claus weer geboren. Als hij vruchteloos solliciteert naar de functie van directeur van de Koninklijke Nederlandse Schouwburg in Gent wil hij die stad straffen door er de opvoeringen van zijn stukken te verbieden. Een opvoering van zijn stuk Masscheroen leidt vier jaar later tot een effectieve celstraf omdat er drie naakte mannen in te zien waren, samen de Heilige Drievuldigheid. Pas na massaal straatprotest wordt het vonnis in een voorwaardelijke gevangenisstraf omgezet.

Op privévlak breken voor Hugo Claus eind jaren zestig zo mogelijk nog woeliger tijden aan. De kunstenaar maakt in Nederland kennis met de actrice Kitty Courbois en trekt bij haar in. In 1972 wordt hij gesignaleerd aan de zijde van Sylvia Kristel, hoofdrolspeelster in de toen beruchte softerotische film Emmanuelle. Hij trekt bij haar in in Parijs en tot '78 proeven ze er van het leven van de jetset. Onvlaamser kon het haast niet.

Als ook de relatie met Kristel op de klippen loopt, verhuist Claus opnieuw naar Vlaanderen. Hij begint er te werken aan *Het verdriet van België*, zijn magnum opus dat precies 25 jaar geleden verscheen en al gauw bekroond werd met de driejaarlijkse Staatsprijs voor verhalend proza.

Na *Het verdriet van België* grijpt Claus in zijn volgende roman *Een zachte vernieling* (1988) terug naar zijn persoonlijke geschiedenis. Het verhaal komt in grote trekken overeen met de omzwervingen van de jonge schrijver, begin jaren vijftig in de Parijse kunstwereld.

Claus, die begin jaren negentig in het huwelijk trad met Veerle De Wit, de vrouw die hem tot aan zijn dood zou bijstaan, zou vriend en vijand nog één keer verrassen. Met het onlangs voor toneel bewerkte *De geruchten* (1996) schrijft hij een roman die alle elementen van een thriller in zich draagt en bij verschijnen zeer uiteenlopende reacties uitlokt. Vanwege de toen acute Dutroux-affaire wordt het boek gelezen als een verwijzing naar de actualiteit. Een dwaling, want in werkelijkheid was het boek al vóór de commotie geschreven.

Een krolse minnaar

Begin jaren negentig al kreeg Hugo Claus voor het eerst met serieuze gezondheidsproblemen te kampen. De schrijver werd met prostaatkanker in het ziekenhuis opgenomen en belandde na een auto-ongeval in het ziekenhuis van het Franse Apt. Hij had ernstige verwondingen aan de ruggenwervel, een letsel dat hem

nog lang parten zou spelen.

Op 12 februari 2003 werd Claus onwel tijdens de première van de literaire tournee Saint Amour in Leuven. Dat bleek achteraf het gevolg te zijn van een longontsteking en een lichte beroerte. In een opmerkelijk interview met de VRT-radio zei Hugo Claus in 2005 dat hij nooit nog poëzie zou publiceren. Hij zei teleurgesteld te zijn over het gebrek aan reacties in de pers op twee verzamelbundels. In het interview had Claus het ook over zijn wankele gezondheid. Het viel hem zwaar dat zijn geheugen het soms liet afweten.

Jaren geleden al had Claus besloten om slechts te blijven leven zolang hij aan dat leven nog plezier beleefde. Volgens zijn naaste omgeving was dat nog tot de laatste dagen het geval. "Ik heb het wel zo'n beetje gehad", zei hij in een van zijn laatste interviews. "Ik heb alle fasen van een mensenleven doorgemaakt - sommige als een hond, sommige als een minnaar - maar ik amuseer me nog altijd."

Het idee dat zijn kunst hem onsterfelijk zou maken, heeft Hugo Claus naar eigen zeggen nooit sterk bezig gehouden. Desgevraagd antwoordde hij steevast met variaties op dezelfde uitspraak: "Als over honderd jaar nog een of andere krolse minnaar een van mijn regels in het oor van zijn geliefde zou fluisteren, dan zou mij dat wel behagen, ja." (Jeroen De Preter)